

Павліченко Є. В.

*Криворізький факультет Національного університету
«Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, старший викладач кафедри
кримінально-правових дисциплін*

ЗМІНИ В ЗАКОНОДАВСТВІ ЩОДО ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Для виконання свого найголовнішого завдання по зменшенню рівня злочинності у суспільстві, політика в сфері боротьби з ними повинна ґрунтуватися на досягненнях і традиціях національного законодавства, європейських стандартах з метою підвищення рівня захисту прав людини і основоположних свобод, положеннях міжнародних договорів, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України. Кримінальне законодавство переважної більшості європейських країн передбачає два та навіть три види кримінально-караних діянь (злочин-проступок-порушення). Одним із кроків нашої держави у цій сфері було зроблено момент прийняття концепції реформування кримінальної юстиції України, яка була схвалена рішенням РНБОУ від 15 лютого 2008 року та введена в дію Указом Президента України № 311/2008 від 08 квітня 2008 року. Виходячи з положень, які закладені у Концепції виникає необхідність обміркування та розширення змісту політики у сфері боротьби зі злочинністю за рахунок включення до її обсягу «політики кримінально-правових проступків».

Появі інституту «кримінального проступку» у чинному законодавстві свідчать проекти Кримінально - процесуального кодексу України, Кримінального кодексу України («Кримінальний кодекс України 2001 року: проблеми застосування і перспективи удосконалення: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції 13-15 квітня 2007 р.: У 2-х ч. - Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2007. - Ч.

1. - С. 189 - 194.») та Кодексу України про кримінальні проступки, що свідчать про процес реформування законодавства України.

Згідно нової редакції Кримінального кодексу України (Проект КК) у зв'язку із запровадженням кримінальних проступків, звільнення від кримінальної відповідальності може бути особою. Особа, яка вчинила кримінальне правопорушення у випадках, передбачених Кодексом, а також на підставі закону України про амністію чи акта помилування. Звільнення від кримінальної відповідальності у таких випадках здійснюються виключно судом.

Згідно ст. 45. нового проекту КК звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з дійовим каяттям відбувається коли особа, яка вперше вчинила кримінальний проступок, злочин невеликої тяжкості або необережний злочин середньої тяжкості, якщо вона після вчинення кримінального правопорушення щиро покаласяся, активно сприяла розкриттю кримінального правопорушення і повністю відшкодувала завдані нею збитки або усунула заподіяну шкоду.

Згідно ст. 46. Можливе звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з примиренням винного з потерпілим, якщо особа, яка вперше вчинила кримінальний проступок, злочин невеликої тяжкості або необережний злочин середньої тяжкості, примирилася

з потерпілим та відшкодувала завдані нею збитки або усунула заподіяну шкоду.

Згідно ст. 47 можливе буде звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з передачею особи на поруки особи, яка вперше вчинила кримінальний проступок, злочин невеликої або середньої тяжкості та щиро покалася, з передачею її на поруки колективу підприємства, установи чи організації за їхнім клопотанням за умови, що вона протягом року з дня передачі її на поруки виправдає довіру колективу, не ухилятиметься від заходів виховного характеру та не порушуватиме громадського порядку. У разі порушення умов передачі на поруки особа притягається до кримінальної відповідальності за вчинене нею кримінальне правопорушення.

Згідно ст.48, можливе буде звільнення від кримінальної відповідальності особу у зв'язку із зміною обстановки, якщо вона вперше вчинила кримінальний проступок, злочин невеликої або середньої тяжкості і якщо буде визнано, що на час розслідування або розгляду справи в суді внаслідок зміни обстановки вчинене нею діяння втратило суспільну небезпечність або ця особа перестала бути суспільно небезпечною.

Згідно ст. 49 можливе буде звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строків давності особи, якщо з дня вчинення нею кримінального правопорушення і до дня набрання вироком законної сили минули такі строки:

- 1) два роки - у разі вчинення кримінального проступку або злочину невеликої тяжкості, за який передбачене покарання менш суворе, ніж обмеження волі;
- 2) три роки - у разі вчинення злочину невеликої тяжкості, за який передбачене покарання у виді обмеження або позбавлення волі
- 3) п'ять років - у разі вчинення злочину середньої тяжкості;
- 4) десять років - у разі вчинення тяжкого злочину;
- 5) п'ятнадцять років - у разі вчинення особливо тяжкого злочину.

При цьому перебіг давності зупиняється, якщо особа, що вчинила кримінальне правопорушення, ухилилася від слідства або суду. У цих випадках перебіг давності відновлюється з дня з'явлення особи із зізнанням або її затримання. У цьому разі особа звільняється від кримінальної відповідальності, якщо з часу вчинення кримінального правопорушення минуло п'ятнадцять років. Перебіг давності переривається, якщо до закінчення зазначених у частинах першій та другій цієї статті строків особа вчинила новий злочин середньої тяжкості, тяжкий або особливо тяжкий злочин. Обчислення давності в цьому разі починається з дня вчинення нового злочину. При цьому строки давності обчислюються окремо за кожний злочин.

Питання про застосування давності до особи, що вчинила особливо тяжкий злочин, за який згідно із законом може бути призначено довічне позбавлення волі, вирішується судом. Якщо суд не визнає за можливе застосувати давність, довічне позбавлення волі не може бути призначено і замінюється позбавленням волі на певний строк.

Давність не застосовується у разі вчинення злочинів проти миру та безпеки людства, передбачених у статтях 437 - 439 і частині першій статті 442 цього Кодексу.

Згідно (Проекту Кодексу України про кримінальні проступки Р.9) звільнення від кримінальної відповідальності можливе у таких випадках коли:

1. Особа, яка вперше вчинила кримінальний проступок, після вчинення кримінального

проступку щиро покалася, активно сприяла його розкриттю і повністю відшкодувала завдані нею збитки або усунула заподіяну шкоду.

2. Особа, яка вперше вчинила кримінальний проступок, примирилася з потерпілим та відшкодувала завдані нею збитки або усунула заподіяну шкоду.

3. Особу, яка вперше вчинила кримінальний проступок, та щиро покалася, передається на поруки колективу підприємства, установи чи організації за їхнім клопотанням за умови, що вона протягом року з дня передачі її на поруки виправдає довіру колективу, не ухилятиметься від заходів виховного характеру та не порушуватиме громадського порядку.

4. Особу, яка вперше вчинила кримінальний проступок, буде визнано, що на час розслідування або розгляду справи в суді внаслідок зміни обстановки вчинене нею діяння втратило суспільну шкідливість або ця особа перестала бути суспільно шкідливою.

5. Особа звільняється від кримінальної відповідальності, якщо з дня вчинення нею кримінального проступку і до дня набрання вироком законної сили минув один рік.

Таким чином кримінальний проступок і злочин в майбутньому стануть різновидами кримінального правопорушення. Створення кримінальних проступків має стати важливим етапом в гуманізації кримінального права.

В сучасних українських умовах як розміщення кримінальних проступків в Кримінальному кодексі, так і їх врегулювання в окремому законодавчому акті - Законі про кримінальні проступки має свої переваги та недоліки правотворчого, правозастосовчого та соціально-психологічного значення. Не зважаючи на зазначені труднощі теоретико-правового, правозастосовчого та соціального характеру, впевнена, що запровадження інституту кримінальних проступків в українську дійсність має стати важливим кроком на шляху до побудови європейської системи кримінальної юстиції.